

met de „heilige“ die milde noodig. le beves- En daar

zich zoo e werke- slaachtof- die mis- er zelfs werd of weg. Zij ig trach- r moeder een aan- om? en door en een bor hem hzelf uit- en haar

et volge- uit het ardeering s vast te eerlijke niet allen een kun- tiven wij vullheid, die dat

zich wel i, plaatst beledie- ne schijn en enkel men zien ning met God toch ng wordt t wij ons door den gelooven,

niet ge- t ondoor- h ander- verlangt men aan

er Foer- roomheid t schoone kinderlijk el anders, die Isa- ij wil het men, en t ze geen ortkomen, e in haar erwij de om geeft uidt, het ch.

fdag van met haar len in de an, opent tegenover

van Je- huis „De

villa „de ar bewus- a en hun fdevollen rgeet, on- voor den n kind- ngen, die icht, en

de baas . De com- niet vol- — het t het een

van Jan uding te- van haar , ondanks g te ver- ar nieuw vil, onder gelyk te God het zij heeft ar kindje er liet ze chter het

leed van haar moeder begrepen en gaf ze haar eigen beeld terug in de briefwisseling met haar, die de woorden nooit zou lezen.

Ook zij kreeg de smart te dragen, maar zij had geleerd, dat God het verdriet geeft, om te groeien in genade.

Dit goed geschreven boek is ook om de literaire waarde, maar vooral wegens het positieve geluid, bij de oplossing van een heel belangrijk probleem, een aanwinst voor de christelijke literatuur.

Gron.

H. S.

Boekbespreking

Tusschen Kuyper en Barth (III, slot)

Met 't voorgaande zijn we aan 't eind van onze bespreking gekomen. We hopen op Berkouwers relatie tot Barth nog nader in te gaan bij de bespreking van de volgende deelen van deze reeks.

We laten ook rusten allerlei andere kwesties, welke we graag in dit boek besproken hadden gezien. Ik denk daarbij b.v. aan het door Woelderink in zijn boek over de Rechtvaardiging aan de orde gestelde probleem van de Rechtvaardiging die aan het geloof voorafgaat en die op het geloof volgt en de daarmee samenhangende exegese van de eerste verzen van Romeinen 4. Het is het oude probleem, dat Gomarus reeds onderkende, toen hij sprak van de *actus directus* en de *actus reflexus* in de rechtvaardigmaking en dat ook in de kwestie van de rechtvaardiging van eeuwigheid weer ten volle actueel is.

Maar we meenen, dat hetgeen we boven schreven, voldoende is om den titel boven deze recensie te rechtvaardigen. Tusschen Kuyper en Barth beweegt zich het dogmatische oeuvre van dr Berkouwer. Hij staat op het keerpunt van de oude traditionele gereformeerde theologie en de moderne dialectische „interpretatie“ van de orthodoxie. In die traditionele gereformeerde dogmatiek is veel dat vernieuwing behoeft. Inderdaad dwingen de dialectici door hun nieuwe problemstellingen ons rekenschap te geven van wat er in de traditionele dogmatiek vernieuwing behoeft en wat behouden kan blijven. Ook in het stuk der rechtvaardiging heeft Kuyper veel scheefgetrokken. Maar met alle kritiek, die wij ook hier op Kuyper hebben, kunnen wij met vreugde vaststellen, dat de *vooronderstellingen*, waarvan hij uitging, ons duizendmaal liever zijn, dan de destructieve supposities van de moderne actualiteitstheologen. En daarom is een synthese tusschen Kuyper en zijn epigonen enerzijds en Barth en de zijnen anderzijds ook ten eenenmale onmogelijk. In zulk een synthese zal Barth het altijd winnen en de gereformeerde dogmatiek steeds verder gereduceerd worden. Een bewijs daarvan ligt voor ons in het besproken boek.

Hier ligt voor ons tenslotte ook open de tragiek van de gebeurtenissen in de Kerk van Christus van het laatste decennium. Dr Berkouwer heeft zich, ook als *theoloog*, laten binden aan bovenschrijftuurlijke leerinhouden. Hij heeft mede de reformatische beweging helpen uitbannen uit de Gereformeerde Kerken. Dat heeft hem ook als dogmaticus teruggedrongen binnen bepaalde, niet door de Schrift geëiste grenzen en hem, ook in zijn kritiek op de moderne theologie, vleugellam gemaakt. Ook de dogmaticus kan zich niet losmaken van de Kerk, waarbinnen hij, behalve dogmaticus, ook confessor is. En dat is te meer te betreuren, daar de reformatische theologie zich meer dan ooit geroepen ziet de rechtvaardiging door het geloof alleen te blijven belijden tegenover de opdragende macht van Rome.

De Roomsche theologen schuiven vandaag met groote kracht weer naar voren de betekenis van de *genade* en het *geloof* in het stuk van de rechtvaardiging. Wie kennis heeft genomen van de publicaties van convertieten als Van de Pol en Cornelia de Vogel, ziet hoe hier getracht wordt met een vernieuwd accent op reformatische termen de protestantische wereld, verzwakt door de theologie van Schleiermacher, Ritschl en Barth, en geïnfilteerd door het sacramentalisme vanuit de Anglicaansche theologie en een figuur als Newman, te penetreeren. Nog onlangs verkondigde een Roomsche theoloog, dat de Roomsche theologie achter Trente om, weer terug moet grijpen op middeleeuwse theologen als Thomas met zijn nog niet door de reactie op de Reformatie scheefgetrokken accenten op geloof en genade.¹⁾ Inderdaad, het oecumenisch „gesprek“ ook met Rome en de boven gesignaleerde standen van zaken, zijn een doodelijke bedreiging voor het Paulinisch reformatisch erfgoed van de rechtvaardiging door het geloof alleen.

Maar zoolang Rome nog handhaaft den befaamden twaalfden canon van het concilie van Trente met zijn beruchte anathema:

Soo wie seijdt dattet rechtvaardigmakende ghe-loove anders niet en is dan het betrouwen van de barmhertigheid Gods, die de sonden vergeeft om Christus' wille, oft dat het selve betrouwen alleen

¹⁾ Dr H. J. H. M. Fortmann in *Geloof en Sacrament* (inaugurele oratie, Utrecht).

't gene is daer door dat wij rechtveerdigh ghemaect werden, die zij in den ban, ende afgesneden.²⁾

Ik zeg, zoolang dit anathema er nog ligt, zullen wij niet de gansche Reformatie, Luther en Calvijn blijven belijden:

Wij beahuten dan dat de mensch door het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet. Rom 3: 28.

Luther vertaalde:

So halten wir nun dafür, dass der Mensch gerecht werde ohne des Gesetzes Werke, allein durch den Glauben.³⁾

Dat „allein“ was niet uit Paulus' pen gevloeid. Maar Luther voegde het op den Wartburg aan Paulus toe als de volkomen legitieme reactie op het hernieuwde Judaïsme van de gedeforbeerde Kerk van zijn dagen. Het zij ook ons adagium in de zware worsteling om het reformatisch erfgoed in deze dagen te bewaren, ook tegenover hen, die nog zoo kort geleden het „in den ban“ en „afgesneden“ van Trente toepas-

²⁾ In *Ordonnantien ende Decreten van den H. Concilie Generael Ghehouden tot Trenten, Antwerpen, MDCL*, pag. 57.

³⁾ „In Röm. 3: 28 hat Luther dieses „allein“ eingeschoben; aber er hat es dem Texte nicht oktroyirt, sondern es liegt nach dem Zusammenhang wirklich darin und ein geborner Grieche würde es gewiss eingeschoben haben“. E. Böhl, a.h.w., pag. 485.

DE CRISIS VAN HET GEZAG

in het bedrijfsleven (XXVI, slot)

Zoolang men met ons erkent de separatie in den eigendom, vastgelegd en gehandhaafd in de Wet des Heeren, en zooals door ons in de voorgaande artikelen betoogd ook gegeven in de Scheppingsordinantiën en daaruit voortvloeiende, zal men met ons er voor moeten pal staan, dat het goed zijn door God gestelden bezitter heeft, ook wanneer dit door samenvoeging van bezit in een groote onderneming is ondergebracht, en daarvoor acties of aandelen als bewijzen van eigendom zijn afgegeven. Deze feitelijke toestand mag door ons nimmer uit het oog worden verloren, ook al gaat menige bezitter wel wat losjes met zijn bezit om. Ook over zijn aandelen is de mensch „als rentmeester tegenover God als over een nadeel-in-een-zaak verantwoording verschuldigd. Men mag dan ook als Christen maar geen uitsluitende „coupon-knipper“ zijn, die alleen maar let op het dividend en op den koers der aandelen. Men heeft zich terdege af te vragen of in de onderneming, waarin men een aandeel heeft, groot of klein, het onder zijn verantwoordelijkheid door de directe gevoerde beleid goed of slecht is. Het zou b.v. kunnen zijn, dat in het dividend een deel van het aan den arbeider onthouden loon was begrepen en dat zou roepen tot in de ooren van den Heere Zebaoth, volgens Jacobus 5: 4.

Wij voor ons achten deze onderscheiding van de onderneming als gemeenschap, betrokken op het goed in beheer, waarbij in feite de ondernemings-gemeenschap gaat treden in de rechten van de bezitters, een zeer gevaarlijke constructie niet alleen, maar ook goeddeels phraseologie. Men moge dan nog zooals de genoemde R.K. schrijvers, met name Mr C. P. M. Romme, voor zichzelf 'n onderscheiding aanhouden tusschen de onderneming in vermogensrechtelijken zin en de onderneming als gemeenschap, in feite heeft men wat het beheer betreft aan het vermogen zijn „vermogen“ ontnomen en deze onderscheiding uitgehold en praktisch van haar waarde beroofd.

Dat deze onderscheiding van de onderneming in vermogensrechtelijken zin en als gemeenschap door een schrijver als Mr C. P. M. Romme niet overal wordt gevolgd, moge daaruit blijken, dat hij inzake de winstbestemming in het geval van een ondernemer, die met zijn geheele vermogen voor den gang van zaken aansprakelijk is, erkent „dat tegenover het kwade risico van het volle verlies hem toekomt het goede risico van de volle winst“. (De onderneming als gemeenschap in het recht, blz. 158). Prof. Dr B. de Jongh poneerde in zijn *Diesrede 1918—1919* „dat een nuttige productieve aanwending der gemaakte winst beter kan worden overgelaten aan de onderneming, dan aan aandeelhouders“. Geheel in dezen geest staat ook Prof. Romme voor de N.V. een anderen gang van zaken voor, daar moet volgens hem het beheer in handen zijn van een ondernemingsraad, gevormd door den ondernemer (directie), de werkers in de onderneming en de deelnemers (aandeelhouders). Toch geldt o.i. ook van dezen aandeelhouder in de N.V., dat ook hij voor het volle bedrag van zijn aandeel het kwade risico draagt van het volle verlies en dus in de lijn van den gedachtegang van den professor recht moest hebben op het goede risico van de volle winst. Op dit punt zijn wij het geheel eens met Dr J. Ph. M. van Campen, wanneer deze op blz. 20 van zijn meergenoemd werk „Onderneming en Rechtsvorm“ in dit

ten op hun eigen broeders in Christus, mede onder leiding van dr G. C. Berkouwer. Zwolle. R. H. BREMMER.

Juliana Regina. Oranje-jaarboek. Jaarlijksche uitgave. — Drukkerij Hollandia, Baarn.

We ontvingen ter bespreking het eerste deel van een jaarlijksche uitgave, onder den titel: „Juliana Regina“ 1948—1949. Dit eerste deel is samengesteld door den Heer D. Wijnbeek, en is geïllustreerd met vele „exclusieve“ foto's; totaal ruim honderd. Wat „exclusief“ beteekent weet ik niet precies, maar er zijn er bij, die niet gemeengoed zijn geweest tot nu toe.

Deze Oranjekroniek geeft een jaarlijksch overzicht, in woord en beeld, van de gebeurtenissen die direct verband houden met ons Koninklijk Gezin. Als begindatum werd 1 September 1948 genomen. Elk deel zal worden afgesloten op Prinsjesdag, na de opening van de gewone zitting der Staten-Generaal.

Hierdoor ontstaat een werk van groote historische waarde, dat het hart zal verkwikken van allen, die zich met liefde en aanhankelijkheid rondom ons Vorstenhuis scharen.

De lage prijs maakt het een ieder mogelijk, zich in het bezit van deze jaarlijksche uitgave te stellen.

Dat deze kroniek in den loop der jaren moge uitgroeien tot een indrukwekkende rij deelen, laat zich verwachten. Wij hebben voor de uitvoering niets dan lof; de tekst is sober gehouden, de afdruk der clichés bijzonder goed.

K. S.

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

verband opmerkt: „Het is immers ethisch volkomen toelaatbaar om met een ander uitdrukkelijk af te spreken, dat mijn risico niet boven een bepaalde hoogte uitgaat, wanneer de andere partij hierin toestemt. We kunnen derhalve vaststellen, dat in een zelfstandige onderneming zoowel economisch als ethisch een aansprakelijkheidsbeperking verantwoord is“. Dit zoo zijnde, brengt deze aansprakelijkheidsbeperking ook geen verminderde eigendomsrechten met zich, noch heeft die ten gevolge.

Hiermede beëindigen wij de bespreking van de drie reeds eerder genoemde hoofdsorten van vennootschappen van koophandel. De „handelings voor gemeene rekening“ meenen wij in dit verband onbesproken te kunnen voorbijgaan, hoewel in de wet onder den titel vennootschap van koophandel erkend.

Met het oog op ons onderzoek naar den bezitter en dus den rentmeester over het goed tegenover God, den eenigen Eigenaar, behoeft over deze „handelings voor gemeene rekening“ niet te worden gehandeld.

Als resultaat van ons onderzoek meenen wij te mogen vaststellen, dat wij in alle drie ondernemingsvormen, waarvan wij den organisatorischen opzet schetsen, de bezitter van het goed of de rentmeester Gods kon worden aangewezen. Ook bij den meest ingewikkelde vorm, die der naamloze vennootschap. Het moge nu zijn, dat bij dezen laatste ondernemingsvorm de dagelijkse leiding der zaken door den bezitter in handen van één of meer bestuurders of directeuren is gelegd, er was toch de mogelijkheid van volledigen invloed op het beleid van deze bestuurders door hun opdrachtgever(s) en dat op verschillende manier, zoowel door commissarissen als door den eisch van verantwoording aan de algemeene vergadering van aandeelhouders. Met opzet hebben wij daarbij doen uitkomen, wat het Wetboek van Koophandel zoal voor bepalingen ten aanzien van de N.V. bevat, alsook ten opzichte van de andere vormen van vennootschap.

Reeds eerder hebben wij betoogd, dat wanneer er gesproken moet worden van een recht tot medezeggenschap voor den arbeider in loondienst, men moet beginnen dit recht principieel aan te toonen bij de zaak van één baas met één knecht. Wanneer het een recht is, dat den arbeider in loondienst toekomt op grond van zijn arbeider zijn in dienst van een ander, dan is het ongetwijfeld het eenvoudigst dit recht te bewijzen aan den eenvoudigsten vorm van onderneming. Doch zoo stelt men de zaak niet. Men betoogt, dat dit recht bestaat en begint bij de grotere ondernemingen, en noemt dan steeds de naamloze vennootschappen. Dan zal het bewijs moeten worden geleverd, dat wanneer de bezitter van het goed in zijn plaats een bestuurder aanstelt over zijn goed, dan daaruit een recht voortvloeit voor den arbeider om in die situatie de medezeggenschap over de zaak te gaan deelen, niet met dien bestuurder, doch zelfs met dien bezitter over hetgeen diens bezit is. Wij wachten op dat bewijs en dan op zulk een bewijs vanzelfsprekend, dat zijn rechtskracht ontleent aan de Heilige Schrift. Vooralsnog noemen wij het stellen van dezen eisch revolutionair en rechtstreeks ingaand tegen de Wet Gods. De argumenten voor deze overtuiging gaven wij. Men wil de verproletariseering der massa arbeiders, die zoo ontstellend groot is, tegengaan door aan deze massa medezeggenschap in de groote ondernemingen te gaan ver-